

مدیریت اماکن و تجهیزات ورزشی

(رشته تربیت بدنی)

دکتر حمید قاسمی
دکتر ابوالفضل فراهانی

بسم الله الرحمن الرحيم

پیشگفتار ناشر

کتاب‌های دانشگاه پیام نور حسب مورد و با توجه به شرایط مختلف یک درس در یک یا چند رشته دانشگاهی، به صورت کتاب درسی، متن آزمایشگاهی، فرادرسی، و کمک‌درسی چاپ می‌شوند.

کتاب درسی ثمره کوشش‌های علمی صاحب اثر است که براساس نیازهای درسی دانشجویان و سرفصل‌های مصوب تهیه و پس از داوری علمی، طراحی آموزشی، و ویرایش علمی در گروه‌های علمی و آموزشی، به چاپ می‌رسد. پس از چاپ ویرایش اول اثر، با نظرخواهی‌ها و داوری علمی مجدد و با دریافت نظرهای اصلاحی و متناسب با پیشرفت علوم و فناوری، صاحب اثر در کتاب تجدیدنظر می‌کند و ویرایش جدید کتاب با اعمال ویرایش زبانی و صوری جدید چاپ می‌شود.

متن آزمایشگاهی (م) راهنمایی است که دانشجویان با استفاده از آن و کمک استاد، کارهای عملی و آزمایشگاهی را انجام می‌دهند.

کتاب‌های فرادرسی (ف) و **کمک‌درسی** (ک) به منظور غنی‌تر کردن منابع درسی دانشگاهی تهیه و بر روی لوح فشرده تکثیر می‌شوند و یا در وبگاه دانشگاه قرار می‌گیرند.

مدیریت تولید محتوا و تجهیزات آموزشی

فهرست مطالب

پیشگفتار	نه
فصل ۱: آشنایی با کاربری فضاهای ورزشی در طرح جامع شهری	۱
اهداف کلی	۱
اهداف یادگیری	۱
۱-۱ مقدمه	۱
۲-۱ امکانات و زیرساخت ورزشی	۲
۳-۱ طرح توجیه ساخت با تأکید بر کاربری	۵
۴-۱ سیر تحولات در ساخت اماکن ورزشی	۹
۵-۱ انواع کاربری اماکن ورزشی براساس ساختارهای اجتماعی ورزش	۱۲
۶-۱ کاربری اماکن ورزشی دولتی و خصوصی	۱۳
۷-۱ کاربری اماکن ورزشی و فضاهای شهری	۱۴
فصل ۲: آشنایی با اصول و ضوابط طراحی فضاهای ورزشی	۱۹
اهداف کلی	۱۹
اهداف یادگیری	۱۹
۲-۱ مقدمه	۱۹
۲-۲ جلوه‌های محیطی اماکن ورزشی	۲۰
۳-۲ اصول برنامه‌ریزی برای طراحی، ساخت و بهره‌برداری از اماکن ورزشی	۲۱
۴-۲ مراحل طراحی اماکن ورزشی جدید	۲۲
۵-۲ نیازسنجی	۲۴
۶-۲ مطالعات امکان‌سنجی	۲۵
۷-۲ انتخاب محل احداث اماکن ورزشی	۲۶
۸-۲ طراحی اماکن ورزشی	۲۸
۹-۲ طراحی و ساخت بخش‌های مکان ورزشی	۳۱
۱۰-۲ طراحی و انتخاب کفپوش	۳۳
۱۱-۲ طراحی جایگاه رسانه‌ها و شبکه‌های اطلاع‌رسانی	۳۴
۱۲-۲ سیستم‌های حمل و نقل	۳۵

۳۶	۲-۱۳ طراحی سقف‌ها
۳۷	۲-۱۴ طراحی سیستم صندلی‌های تماشاگران
۳۸	۲-۱۵ طراحی دیواره‌های جداکننده

۴۱	فصل ۳: آشنایی با رعایت اصول ایمنی و بهداشتی در طراحی و ساخت فضاهای ورزشی
۴۱	اهداف کلی
۴۱	اهداف یادگیری
۴۱	۳-۱ مقدمه
۴۲	۳-۲ کیفیت هوا
۴۳	۳-۳ روشنایی
۴۵	۳-۴ لوله‌کشی و فاضلاب
۴۶	۳-۵ امنیت در برابر آتش‌سوزی
۴۷	۳-۶ لباس‌شوئی
۴۸	۳-۷ سیستم‌های صوتی و تصویری
۴۸	۳-۸ امنیت سقف‌ها
۴۹	۳-۹ امنیت دیواره‌ها
۴۹	۳-۱۰ مدیریت امنیت
۵۲	۳-۱۱ کنترل حشرات و جانوران موزی
۵۲	۳-۱۲ مدیریت مواد زائد و زباله‌ها

۵۷	فصل ۴: آشنایی با نحوه اداره فضاهای ورزشی روباز و سرپوشیده
۵۷	اهداف کلی
۵۷	اهداف یادگیری
۵۷	۴-۱ مقدمه
۵۸	۴-۲ نقش مدیر اماکن ورزشی
۵۹	۴-۳ تحولات اماکن ورزشی
۶۰	۴-۴ اماکن ورزشی به عنوان یک سازمان
۶۱	۴-۵ فعالیت اماکن ورزشی
۶۲	۴-۶ مأموریت اماکن ورزشی
۶۴	۴-۷ مدیریت فضای ورزشی
۶۵	۴-۸ مدیریت سالن‌های بدنسازی
۶۵	۴-۹ مدیریت رختکن‌ها
۶۶	۴-۱۰ مدیریت مراکز تفریحی
۶۷	۴-۱۱ مدیریت بازاریابی ورزشی
۶۹	۴-۱۲ مدیریت منابع انسانی
۷۰	۴-۱۳ شناخت محیط حقوقی
۷۱	۴-۱۴ مدیریت برگزاری رویدادها در اماکن ورزشی

۷۵	فصل ۵: آشنایی با اندازه‌های استاندارد فضاهای ورزشی روباز و سرپوشیده
۷۵	اهداف کلی
۷۵	اهداف یادگیری
۷۵	۱-۵ مقدمه
۷۶	۲-۵ استاندارد ابعاد زمین‌های ورزشی
۷۷	۳-۵ بدمینتون
۸۰	۴-۵ رشته ورزشی تنیس
۸۳	۵-۵ رشته ورزشی والیبال
۸۳	۶-۵ رشته ورزشی بسکتبال
۸۸	۷-۵ رشته ورزشی فوتبال
۹۰	۸-۵ رشته ورزشی هندبال
۹۳	۹-۵ رشته ورزشی اسکواش
۹۶	۱۰-۵ رشته تکواندو
۹۹	۱۱-۵ رشته جودو
۱۰۰	۱۲-۵ رشته ورزشی تنیس روی میز
۱۰۲	۱۳-۵ رشته تیراندازی با کمان
۱۰۷	۱۴-۵ رشته تیراندازی با اسلحه گرم
۱۰۹	۱۵-۵ رشته ورزش کشتی
۱۱۱	۱۶-۵ رشته ورزشی ژیمناستیک
۱۱۱	۱۷-۵ رشته ورزشی بوکس
۱۱۴	۱۸-۵ رشته ورزشی شمشیربازی
۱۱۴	۱۹-۵ رشته ورزشی دو و میدانی
۱۱۵	۲۰-۵ رشته‌های شنا، شیرجه و واترپلو
۱۱۶	۲۱-۵ رشته ورزشی کانوپولو
۱۱۷	۲۲-۵ رشته دوچرخه سواری
۱۲۳	۲۳-۵ رشته دارت
۱۲۵	۲۴-۵ رشته بولینگ
۱۲۶	۲۵-۵ ملاحظات رشته‌های سالنی
۱۲۷	۲۶-۵ جایگاه تماشاگران
۱۲۷	۲۷-۵ اتاق رختکن
۱۲۸	۲۸-۵ سرویس‌های بهداشتی
۱۳۱	فصل ۶: آشنایی با نحوه نظارت و ارزشیابی اماکن ورزشی
۱۳۱	اهداف کلی
۱۳۱	اهداف یادگیری
۱۳۱	۱-۶ مقدمه
۱۳۲	۲-۶ نظارت بر ایمنی رویداد
۱۳۴	۳-۶ ارزیابی رضایت مشتری
۱۳۵	۴-۶ نتایج نظارت و انگیزه حامیان مالی
۱۳۵	۵-۶ ارزیابی اماکن

۱۴۱	فصل ۷: اصول حفظ و نگهداری اماکن ورزشی فضاهای روباز و سرپوشیده
۱۴۱	اهداف کلی
۱۴۱	اهداف یادگیری
۱۴۱	۱-۷ مقدمه
۱۴۲	۲-۷ برنامه نگهداری و تعمیر
۱۴۴	۳-۷ مدیریت نگهداری، ارزیابی و تعمیر
۱۴۵	۴-۷ نگهداری از کفپوش
۱۴۷	۵-۷ نگهداری از چمن
۱۴۸	۶-۷ نگهداری بهینه
۱۴۹	۷-۷ فهرست بازبینی‌های حفظ و نگهداری

۱۵۳	فصل ۸: آشنایی با برنامه‌ریزی و نحوه ایجاد و بهره‌برداری از اماکن اردوگاهی و ورزشی
۱۵۳	اهداف کلی
۱۵۳	اهداف یادگیری
۱۵۳	۱-۸ مقدمه
۱۵۴	۲-۸ مفهوم اردو و کمپینگ
۱۵۶	۳-۸ انواع روش‌های کمپینگ
۱۵۷	۴-۸ اردو و کمپ در نظام‌های آموزشی
۱۵۸	۵-۸ انتخاب محل کمپینگ یا اردو
۱۶۰	۶-۸ طراحی انواع محیط‌های کمپینگ یا اردو
۱۶۵	۷-۸ ایمنی و کمک‌های اولیه در اردو
۱۶۸	۸-۸ سایر امور مهم در برگزاری اردو یا کمپینگ

۱۷۱	فصل ۹: چگونگی خرید، نگهداری و تعمیرات وسایل و تجهیزات ورزشی
۱۷۱	اهداف کلی
۱۷۱	اهداف یادگیری
۱۷۱	۱-۹ مقدمه
۱۷۲	۲-۹ برآورد نیازهای تجهیزاتی
۱۷۴	۳-۹ صورت‌برداری از موجودی وسایل و تجهیزات
۱۷۵	۴-۹ خرید تجهیزات
۱۷۶	۵-۹ روش‌های خرید تجهیزات
۱۷۶	۶-۹ مبانی خرید کالا و تجهیزات ورزشی
۱۷۸	۷-۹ تعمیر تجهیزات
۱۷۹	۸-۹ صرفه‌جویی در خرید و نگهداری تجهیزات
۱۸۰	۹-۹ ارزیابی و کنترل وسایل و تجهیزات ورزشی
۱۸۳	۱۰-۹ ویژگی برخی تجهیزات اردوگاهی و کمپینگ

۱۸۷	پاسخنامه
۱۸۹	فهرست منابع

پیشگفتار

اهمیت و جایگاه مدیریت ورزشی در ورزش و امور وابسته به آن در حال افزایش است. این اهمیت نیازهای ویژه‌ای را برای سازمان‌های ورزشی ملی و بین‌المللی به وجود آورده است. از مهم‌ترین نیازهای سازمان ورزشی پیشرو، دانایی محوری و تأکید بر کشف و تربیت مدیران ورزشی متخصص است؛ مدیران متخصصی که هم از جنبه نظری و هم عملی دارای توانایی‌های لازم برای توسعه ورزش و به‌ویژه سازمان‌های ورزشی باشند.

علی‌رغم تلاش‌های صورت گرفته توسط دانشگاهیان و ایجاد رشته‌های تخصصی تربیت بدنی با گرایش مدیریت ورزشی در هر چهار مقطع کاردانی، کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری، هنوز هم فارغ‌التحصیلان این مقاطع به توانایی‌های بیشتری در سطوح نظری و عملی برای اداره یا ارائه مشاوره‌های کارساز نیازمند می‌باشند. به نظر می‌رسد یکی از راه‌حل‌های مناسب در این رابطه، تهیه کتب درسی با قابلیت آموزش و رویکردی کاربردی باشد. در این راستا بر عهده متخصصان امر است تا با تولیدات بومی شده و رویکردی علمی کاربردی، زمینه پیشرفت و ارتقای دانش مدیریت ورزشی را برای جویندگان دانش در این عرصه فراهم نمایند. بر این اساس مؤلفان کتاب حاضر بر آن شدند تا با تهیه یک منبع مناسب برای درس مدیریت اماکن و تجهیزات ورزشی مربوط به مقطع کارشناسی ارشد تربیت بدنی با گرایش مدیریت ورزشی رویکردی متفاوت با سایر منابع موجود را ارائه کنند. این درس ۲ واحد نظری و بدون پیش‌نیاز است که با هدف آشنایی با توجیه ساخت، طرح ساخت، احداث، بهره‌برداری و نگهداری فضاهای ورزشی روباز و

سرپوشیده و همچنین اردوگاه‌ها و فضاها و اماکن ورزشی تفریحی و ورزشی داخل و خارج از شهر ارائه می‌شود.

محتوای کتاب به شکلی نظام‌مند و درعین‌حال روان و قابل فهم، نظریه‌ها و موضوعات مرتبط را مطابق با سرفصل‌های دانشگاهی و با نگاهی کاربردی ارائه می‌کند. تلاش مؤلفان تا حدی پیش رفت که حتی بر آن شدند تا جامعیت و روانی کتاب را به سطحی برسانند که مدیران اجرایی کشور به‌ویژه مدیران باشگاه‌ها و اماکن ورزشی نیز با آن ارتباط برقرار کنند و برای بهبود رفتارهای مدیریتی خود از آن بهره‌مند گردند.

در تألیف کتاب تلاش شده است تا علاوه بر پوشش سرفصل‌های درس مربوطه، با ارائه فعالیت‌هایی برای یادگیری، امکان استفاده عملی برای کارورزی نیز فراهم گردد. بنابراین کتاب در ۹ فصل تدوین شده است. در فصل نخست، کاربری فضاها و ورزشی در طرح جامع شهری مورد بحث قرار می‌گیرد. در فصل دوم اصول و ضوابط طراحی فضاها و ورزشی تشریح می‌شود. فصل سوم مربوط به آشنایی با اصول ایمنی و بهداشتی در طراحی فضاها و اماکن ورزشی است. فصل چهارم درباره نحوه اداره فضاها و ورزشی روباز و سرپوشیده بحث می‌کند. در فصل پنجم اندازه‌های استاندارد فضاها و ورزشی روباز و سرپوشیده مطرح می‌شود. فصل ششم درباره نحوه نظارت و ارزشیابی اماکن ورزشی توضیح می‌دهد. در فصل هفتم، خواننده با اصول حفظ و نگهداری اماکن ورزشی فضاها و روباز و سرپوشیده آشنا خواهد شد. فصل هشتم به برنامه‌ریزی و نحوه ایجاد و بهره‌برداری از اماکن اردوگاهی و ورزشی اختصاص دارد. در فصل نهم و پایانی نیز درباره چگونگی خرید، نگهداری و تعمیرات وسایل و تجهیزات ورزشی پرداخته خواهد شد.

هر فصل با ساختاری مناسب به خواننده کمک می‌کند تا ضمن ارتباط با مطالب زمینه کاربرد آنها را نیز دریابد. به این منظور در ابتدا محورهای مورد انتظار برای یادگیری، سپس کلیات فصل در یک پاراگراف، در ادامه مطالب فصل و در پایان خلاصه فصل و فعالیت‌هایی برای یادگیری و پرسش‌های برای ارزشیابی ارائه می‌شود. در پایان لازم است تا از زحمات خانم لیلا ایزدپرست در خواندن کتاب و ارائه نظرهای ویرایشی و روان‌نویسی متن، قدردانی و سپاسگزاری نماییم.

فصل اول

آشنایی با کاربری فضاهای ورزشی در طرح جامع شهری

اهداف کلی

در این فصل به شما گفته خواهد شد که اماکن ورزشی به هر مکانی گفته می‌شود که با هدف ورزش و فعالیت‌های تفریحی بنا شده و در آن فعالیت‌های ورزشی انجام می‌شود و مدیریت اماکن ورزشی یک تخصص است که از مرحله برنامه‌ریزی برای تأسیس تا طراحی، ساخت و بهره‌برداری، اقدامات حرفه‌ای و خاصی را انجام می‌دهد.

اهداف یادگیری

از خواننده انتظار می‌رود، پس از مطالعه این فصل قادر باشد:

- انواع امکانات و زیرساخت‌های ورزشی را تشخیص دهد.
- محتوای تخصص مدیر اماکن ورزشی را درک کند.
- مهم‌ترین کاربری‌های اماکن ورزشی را توضیح دهد.
- انواع دسته‌بندی باشگاه‌ها و اماکن ورزشی را بیان کند.
- ملاحظات طرح ساخت اماکن ورزشی را درک نماید.

۱-۱ مقدمه

امکانات و زیرساخت‌های ورزشی به فضاها و کلیه عوامل تأسیساتی، خدماتی - رفاهی و بهداشتی گفته می‌شود که اجرای فعالیت‌های ورزشی را در سطح آموزش، تمرین و

رقابت تسهیل می‌کنند. امکانات و زیرساخت‌های ورزشی به دو دسته فضاهای ورزشی و تأسیسات پشتیبانی تقسیم می‌شود (سازمان تربیت بدنی، ۱۳۸۳). برخی از آنها، دارای تأسیساتی ساده و برخی دارای تأسیساتی بزرگ و پیچیده هستند که برای نگهداری آنها به مسئولیت تخصصی نیاز است. برخی اماکن به تجهیزات محدودی نیاز دارند و در برخی اماکن، تجهیزات دایمی و گران قیمتی وجود دارد که به نگهداری تخصصی نیاز دارند. تمامی این موارد براساس کاربری اماکن در فضاهای ورزشی قابل بحث خواهد بود که در این فصل و به‌طور مقدماتی به آنها پرداخته خواهد شد.

۲-۱ امکانات و زیرساخت ورزشی

امکانات و زیرساخت ورزشی را می‌توان به شرح جدول ۱-۱ تقسیم‌بندی نمود (سازمان تربیت بدنی، ۱۳۸۳: ۴).

جدول ۱-۱. تقسیم‌بندی امکانات و زیرساخت ورزشی

صوتی، تصویری، روشنایی، تهویه، گرمایی، برودتی، ایمنی و اطفاء حریق	تأسیساتی	فضاها و تأسیسات پشتیبانی
کلینیک، خشکشویی، سرویس بهداشتی (حمام و دستشویی) سونا و جکوزی	بهداشتی	
جایگاه تماشاگران، انبار، رستوران، رختکن، اتاق مربیان، آمفی تاتر، فضای سبز، خوابگاه، پارکینگ، فضای ستادی (پیمانکاری و اداری)	رفاهی - خدماتی	
سقف ثابت: استخر، پیست، سالن (چندمنظوره و اختصاصی)	سرپوشیده	فضاهای ورزشی
سقف متحرک: استخر، پیست، سالن (چندمنظوره و اختصاصی)، استادیوم (چندمنظوره و اختصاصی)		
پیست، استخر، پارک (شهری و جنگلی)، اردوگاه، سواحل دریا و رودخانه، دریاچه (مصنوعی و طبیعی)، ارتفاعات (تپه، کوه و دامنه آنها)، زمین‌ها (اختصاصی و چندمنظوره، استادیوم)	رو باز	

منظور از فضاهای ورزشی، مکان‌هایی است که برای انجام فعالیت‌های ورزشی مختلف احداث می‌شوند. این فضاها شامل مکان‌های ورزشی سرپوشیده^۱ و روبازی^۲ به شرح جدول ۲-۱ هستند. فضاها و تأسیسات پشتیبانی نیز به تمام فضاها و امکاناتی

1. Indoor Facilities or Indoor Spaces

2. Outdoor Facilities or Outdoor Spaces

۳ آشنایی با کاربری فضاهای ورزشی در طرح جامع شهری

گفته می‌شود که اجرای فعالیت‌های ورزشی را پشتیبانی و تسهیل می‌کند. این امکانات شامل فضاها و امکانات رفاهی - خدماتی، تأسیساتی و بهداشتی به شرح جدول ۱-۲ می‌باشند.

جدول ۱-۲. شرح انواع امکانات و زیر ساخت ورزشی

ر	انواع	توضیح
۱	سالن ورزشی ^۱	مکان مسقف: چندمنظوره (برای چند رشته ^۲) و اختصاصی (یک رشته ^۳)
۲	مجتمع ورزشی ^۴	با امکانات اجرای چند رشته ورزشی
۳	سالن تمرینی ^۵	صرفاً برای تمرین و آموزش و بدون امکان برگزاری مسابقه
۴	سالن مسابقاتی ^۶	دارای استاندارد رسمی و جایگاه تماشاچی و امکان برگزاری مسابقه
۵	زمین ورزشی ^۷	برای انجام فعالیت ورزشی اختصاص یافته شامل: چندمنظوره و اختصاصی
۶	استخر ورزشی ^۸	با امکان اجرای برخی ورزش‌های آبی مانند شنا، شامل: سرپوشیده و روباز
۷	امکانات رفاهی - خدماتی	برای رفاه و آسایش ورزشکاران، تماشاگران و سایر شرکت‌کنندگان، شامل جایگاه تماشاگران، کافه، تریا، خوابگاه، رختکن و...
۸	امکانات تأسیساتی	کمک به اجرای فعالیت‌های ورزشی، شامل: تجهیزات فنی، صوتی، تصویری، روشنایی، تهویه، گرمایشی، برودتی و...
۹	امکانات بهداشتی - پزشکی	امکانات درمانی برای پیش‌گیری، درمان و بازتوانی شرکت‌کنندگان، شامل: کلینیک‌های درمانی - ورزشی، سونا، جکوزی و...
۱۰	پیست ^۹	در آن مسیر نقطه شروع و پایان فعالیت‌های ورزشی از قبل مشخص شده
۱۱	مکان‌های تفریحی ^{۱۰} یا طبیعی	برای فعالیت‌های ورزشی - تفریحی، شامل: فضاهای خشکی و آبی مانند پارک‌های جنگلی، دریاچه‌ها، سواحل و رشته‌هایی چون ماهیگیری، شکار، اسکی روی آب و...
۱۲	پارک ^{۱۱}	محوطه دایمی برای انجام فعالیت‌های تفریحی و دارای فضای سبز
۱۳	اردوگاه ^{۱۲}	مکانی که گروهی از افراد برای مدت کوتاهی در آن زندگی می‌کنند.
۱۴	استادیوم ^{۱۳}	مکان‌های بزرگ با انواع زمین ورزش‌هایی مانند فوتبال، دو و میدانی و... که تعداد صندلی‌های تماشاگرانش گاهی به صد هزار می‌رسد

1. Sport Hall
2. Multiple Activity Hall
3. Single Activity Hall
4. Gymnasium
5. Training Hall
6. Competitive Hall
7. Sport Grounds
8. Swimming Pool
9. Piste
10. Recreational Spaces or natural resources
11. Park
12. Camp
13. Stadium

ادامه جدول ۱-۲. شرح انواع امکانات و زیرساخت ورزشی

ر	انواع	توضیح
۱۵	تالار ورزش ^۱	فضاهای بزرگ سالی مانند سالن‌های بزرگ برای رشته‌هایی مانند بسکتبال و هاکی روی یخ
۱۶	باشگاه ورزشی ^۲	فضای سالی کوچک مانند سالن ابرویک و سالن‌های چندمنظوره
۱۷	باشگاه محلی ^۳	مراکز ورزش اجتماعی مانند یک استخر یا باشگاهی برای اجتماعات افراد محل
۱۸	مجموعه چند منظوره ورزش ^۴	مکانی برای چندین ورزش که می‌تواند سرپوشیده، روباز یا ترکیب هر دو باشد
۱۹	استادیوم گنبدی ^۵	استادیوم‌های گنبدی شکل که به نوعی مسقف شده‌اند. این سقف‌ها گاهی با سازه‌های شیشه و فلز و گاهی پارچه‌ای هستند.
۲۰	مجموعه ورزشی ^۶	ترکیبی از موارد فوق خواهند بود و گاهی به یک شهرک ورزشی تبدیل می‌شوند، مانند مجموعه ورزشی آزادی تهران

تسهیلات و امکانات ورزشی به‌طور روزافزون در حال گسترش است. امکانات ورزشی تک منظوره، کم‌کم جای خود را به مجموعه‌ها و فضاهای ورزشی چندمنظوره می‌دهند. سازندگان و طراحان امکانات ورزشی با استفاده از فناوری و علم روز تلاش می‌کنند تا تسهیلات ورزشی بهتری را تدارک ببینند. با نگاه اجمالی به بولتن مدال‌های قهرمانی کشورهای مختلف می‌توان مشاهده کرد که بیشترین افتخارات نصیب کشورهایی است که از امکانات ورزشی مناسب‌تری برخوردار هستند. توسعه ورزش ایجاب می‌کند که به امکانات و زیرساخت‌های ورزشی در آموزشگاه‌ها توجه ویژه بشود. زیرا گسترش ورزش قهرمانی و حرفه‌ای به میزان زیادی به توسعه ورزش آموزشگاهی وابسته است. از سوی دیگر، افزایش آگاهی بهداشتی جوامع مختلف و احساس نیاز برای انجام فعالیت‌های ورزشی، گرایش شدیدی را برای انجام فعالیت‌های ورزشی در جامعه ایجاد کرده است (سازمان تربیت بدنی، ۱۳۸۳: ۸-۹).

نیازهای گسترده به توسعه امکانات و زیرساخت‌های ورزشی باعث شده است تا سؤالات اساسی در رابطه با "چرا بسازیم؟ چگونه بسازیم؟ کجا بسازیم؟ چه طور

-
1. Arena
 2. Gym
 3. Community sport center
 4. Sportplex
 5. Dome
 6. Complex

آشنایی با کاربری فضاهای ورزشی در طرح جامع شهری ۵

اصولی و بهره‌ورانه بسازیم؟ چگونه بهره‌ورانه استفاده و نگهداری کنیم؟ "مطرح گردد (جدول ۱-۳). پاسخ به این سؤالات و مباحث ساخت، توسعه، نگهداری و کاربری محتوای درس و حوزه‌ای تخصصی به نام مدیریت اماکن ورزشی است.

جدول ۱-۳. محتوای تخصص مدیریت اماکن ورزشی

ر	ابعاد	توضیحات
۱	طرح توجیه ساخت	چرا بسازیم؟
۲	طرح ساخت (نقشه‌ها)	چگونه و کجا بسازیم؟
۳	احداث	چگونه طبق طرح ساخت و نقشه، مکان را بسازیم؟
۴	کاربری	چگونه به بهترین نحو و مبتنی بر اهداف از اماکن استفاده کنیم؟
۵	نگهداری	چگونه طول عمر مفید اماکن و تجهیزات را بهره‌ورانه افزایش دهیم؟

۱-۳ طرح توجیه ساخت با تأکید بر کاربری

برای داشتن طرح توجیه ساخت به شکل مناسب باید با ابعاد کلی لزوم ساخت اماکن ورزشی آشنا شد. پیش از هر چیز باید به این نکته توجه کنیم که ساخت اماکن ورزشی با چه نوع کاربری، صورت می‌گیرد. برخی از مهم‌ترین کاربری‌های اماکن ورزشی را می‌توان به‌طور خلاصه آموزشی، تفریحی و رقابتی و به‌طور مفصل‌تر در جدول ۱-۴ در نظر گرفت.

جدول ۱-۴ مهم‌ترین کاربری‌های اماکن ورزشی

ر	کاربری	توضیحات
۱	سلامت	بهبود شاخص‌های سلامت یا آمادگی جسمانی عمومی
۲	فهرمانی	تجربه رقابت، شکست و پیروزی با هدف کسب موفقیت و مدال‌آوری
۳	حرفه‌ای‌گری	کسب درآمد و سودآوری
۴	تفریح	فرصتی برای غنی‌سازی اوقات فراغت همراه با لذت
۵	درمان	امکان پیشگیری و بهبود سلامت از طریق فعالیت‌های جسمانی
۶	توانمندسازی	بهبود توانایی‌های افراد برای کارهای مختلف از طریق ورزش
۷	تربیتی (پرورشی)	آموزش و رشد فرد از ابعاد مختلف به‌ویژه مهارتی با ورزش

برخی از اماکن ورزشی به‌طور مشخص برای تأمین یک یا چند مورد از کاربری‌های مورد اشاره در جدول ۱-۴ ساخته می‌شوند. اگر اماکن ورزشی بدون هدف و برنامه مشخص کاربری ساخته شود، دچار مشکلات جدی خواهد شد. لذا قبل از هر

اقدامی باید نوع کاربری، هدف و ضرورت تأسیس مکان ورزشی مشخص باشد و در گام بعدی با مطالعات منسجمی، مشخص شود که آیا شرایط لازم برای دستیابی به اهداف مشخص شده از طریق ساخت اماکن وجود دارد یا خیر؟ این مجموعه تلاش می‌تواند به شکل مجموعه‌ای با عنوان طرح توجیهی ساخت مکان ورزشی ارائه شود.

برای نمونه یک باشگاه ورزشی مربوط به یک مدرسه می‌تواند با کاربری تربیتی، سلامت، قهرمانی و تفریح طراحی شود. کاربری تربیتی در راستای هدف پرورشی مدارس و درس تربیت بدنی خواهد بود و کاربری سلامت با هدف توسعه شاخص‌های آمادگی جسمانی عمومی و نهادهای بدن را حفظ و بهبود آنها در سبک زندگی دانش‌آموزان می‌باشد. کاربری قهرمانی هم، می‌تواند در راستای استعدادیابی و شناسایی استعدادها و قرار دادن آنها در مسیر پیشرفت و شرکت در مسابقات درون مدرسه‌ای و بین مدارس و حتی سطوح بالاتر باشد. کاربری تفریحی نیز می‌تواند، به منظور غنی‌سازی اوقات فراغت دانش‌آموزان در ساعات خارج از فعالیت‌های موظف باشد. این نوع کاربری‌ها در یک باشگاه حرفه‌ای می‌تواند به نحو دیگری و با تأکید بر کسب درآمد طراحی شود.

برای توجیه مناسب به منظور ساخت اماکن ورزشی، به خصوص در مناطق شهری، باید کیفیت و کمیت توزیع امکانات مختلف بررسی شود. در بحث توزیع امکانات ورزشی ابتدا موقعیت و وضعیت اقلیمی هر منطقه بررسی می‌شود. وضعیت مناطق اقلیمی در چگونگی طراحی، اندازه و ابعاد کمی ورزشگاه‌ها مؤثر است. برای نمونه در مناطق سرد یا گرم، فعالیت ورزشی بیشتر در داخل سالن‌های ورزشی با تأمین دما، رطوبت و تهویه مناسب انجام می‌شوند. در مقابل در مناطق معتدل، امکان استفاده از هوای آزاد برای فعالیت‌های ورزشی فراهم است. گرایش‌های محلی، فرهنگ‌های ورزشی و به‌طور کلی میزان تقاضا از جمله عوامل مهم در تعیین ضرورت ساخت تسهیلات ورزشی است. ورزشگاه‌ها در مناطق مختلف باید به صورتی توزیع شوند که بدون هیچ مشکلی قابل دسترس باشند. فواصل پیش‌بینی شده برای دسترسی به مجموعه‌های ورزشی و شعاع خدماتی هر یک از آنها معمولاً ۵۰۰ متر برای مراکز ورزشی کوچک، ۱۰۰۰ متر برای مراکز متوسط و ۲۰۰۰ متر برای مراکز بزرگ باید در نظر گرفته شود (سازمان تربیت بدنی، ۱۳۸۳: ۹).

طرح توجیهی ساخت اماکن ورزشی، با توجه به نوع سرمایه‌گذار یا سازمان

آشنایی با کاربری فضاهای ورزشی در طرح جامع شهری ۷

مؤسس می‌تواند، در انتخاب کاربری‌ها اثرگذار باشد. انواع سازمان‌های ورزشی را می‌توان به شرح جدول ۵-۱ دسته‌بندی کرد (قاسمی، کشکر، نوربخش، ۱۳۸۹: ۲۴۲-۲۴۴).

جدول ۵-۱. انواع سازمان‌های ورزشی

ر	انواع سازمان براساس	تقسیمات	نمونه
۱	جغرافیایی	محلی	هیأت بسکتبال‌سازی
		استانی	هیأت بسکتبال استان مرکزی
		ملی	فدراسیون بسکتبال ایران
		قاره‌ای	کنفدراسیون بسکتبال آسیا
		جهانی	فدراسیون جهانی بسکتبال
۲	وابستگی	خصوصی	انتفاعی: هدف اول درآمد مانند یک باشگاه خصوصی آمادگی جسمانی
			غیرانتفاعی: هدف اول خدمت به اعضا بعد درآمد، مانند ورزشگاه‌های دانشگاه آزاد
		عمومی	دولتی: اداره کل ورزش و جوانان استان البرز
			عمومی غیردولتی: شهرداری تهران
۳	ساختار اجتماعی	تربیتی	مدارس و دانشگاه‌ها
		همگانی-تفریحی	شهرداری‌ها
		قهرمانی	هیأت‌ها و فدراسیون‌ها
		حرفه‌ای	باشگاه‌ها
۴	دوره زمانی فعالیت	دایمی	فدراسیون کشتی
		موقتی	کمیته برگزاری بازی‌های المپیک ۲۰۱۶ ریو
۵	محصول	خدماتی	باشگاه سپاهان اصفهان
		تولیدی	تولیدکننده تجهیزات ورزشی پیشکوه

طرح توجیهی برای هر یک از انواع سازمان‌هایی که قصد تأسیس اماکن ورزشی را داشته باشند، از ابعاد خاص خود برخوردار است. برای نمونه اغلب ورزشگاه‌های ملی و بزرگ توسط سازمان‌های دولتی یا عمومی و باشگاه‌های حرفه‌ای ورزشی توسط بخش خصوصی و بیشتر انتفاعی تأسیس می‌شود.

برای نمونه وقتی اداره تربیت بدنی یک شهرستان، قصد تأسیس یک ورزشگاه را داشته باشد با کمک فهرست کنترل ارائه شده در جدول ۱-۶ به جمع‌بندی مناسب‌تری درباره توجیه ساخت و کاربری‌های یک مکان ورزشی دست خواهد یافت. هر چه قدر مکان ورزشی موردنظر بتواند موارد معرفی شده در فهرست کنترل را پوشش دهد، از

شرایط بهتری برای ساخت برخوردار خواهد بود.

جدول ۱-۶. نمونه یک فهرست کنترل برای توجیه ساخت و کاربری‌های یک مکان ورزشی

ر	گویه	بله	خیر
۱	آیا ساخت مکان ورزشی برای سازمان یا منطقه ضروری است؟		
۲	آیا نیازهای ورزشی، خواسته‌ها و تقاضاها بررسی شده است؟		
۳	آیا امکان استفاده عمومی اکثریت مردم شهر فراهم می‌شود؟		
۴	آیا این مکان از نظر دسترسی، در دسترس جامعه پیش‌بینی شده قرار دارد؟		
۵	آیا امکان استفاده دانش‌آموزان یا دانشجویان فراهم می‌شود؟		
۶	آیا امکان برگزاری فعالیت‌های تفریحی فراهم می‌شود؟		
۷	آیا امکان برگزاری رویدادهای ورزش قهرمانی فراهم می‌شود؟		
۸	آیا امکان برگزاری رویدادهای ورزش حرفه‌ای فراهم می‌شود؟		
۹	آیا امکان درآمدزایی و تأمین هزینه‌های نگهداری فراهم می‌شود؟		
۱۰	آیا امکان برگزاری اردوهای تمرینی و آماده‌سازی برای تیم‌ها وجود دارد؟		
۱۱	آیا مشکل ترافیک در منطقه ایجاد نمی‌شود؟		
۱۲	آیا امکان توسعه فضاها و امکانات ورزشی وجود دارد؟		
۱۳	آیا تسهیلات رفاهی مانند برق، فاضلاب، آب و گاز برای آن وجود دارد؟		
۱۴	آیا امکان استفاده از مکان ورزشی در همه فصول سال وجود دارد؟		
۱۵	آیا امکان امدادسانی در صورت بروز هرگونه حادثه در مکان وجود دارد؟		
۱۶	آیا امکان استفاده از مکان ورزشی در اکثر ساعات شبانه‌روز وجود دارد؟		
۱۷	آیا امکان برگزاری فعالیت‌ها و رشته‌های ورزشی مختلف وجود دارد؟		
۱۸	آیا برخورداری از حمایت‌های نهادهای دولتی و عمومی شهری وجود دارد؟		
۱۹	آیا آلودگی خاک بررسی شده است؟		
۲۰	آیا امکان توسعه فضا پیش‌بینی شده است؟		
۲۱	آیا شرایط اماکن ورزشی مشابه در منطقه بررسی شده است؟		
۲۲	آیا منابع مالی و انسانی و اداری لازم برای ساخت و راه‌اندازی پیش‌بینی شده است؟		

گروه‌های کاربر از نظر سن، سطح بلوغ، علایق و انگیزه‌ها متنوع هستند و دامنه فعالیت‌های آنها از مسابقات ورزشی بسیار سازمان یافته تا تفریحات سازمان نیافته متفاوت است (آراولسون، ۱۳۸۲: ۳۱). مکان ورزشی که قابلیت ساماندهی برنامه‌ها و فعالیت‌های مختلف ورزشی در زمان‌های مختلف را داشته باشند، از طرح توجیهی قوی‌تری برای ساخت برخوردار خواهند شد.

۴-۱ سیر تحولات در ساخت اماکن ورزشی

برای تدوین نقشه‌ها و برنامه‌های مناسب، می‌بایست تعداد و انواع برنامه‌های قابل اجرا در فضای اماکن و کاربری‌های انتخاب شده، مورد توجه قرار گیرد. باید بررسی کرد که کدام فعالیت‌های آموزشی، تفریحی و رقابتی مورد نیاز است (آراولسون، ۱۳۸۲: ۳۰-۳۱). در تهیه برنامه‌ها یا نقشه‌های ساخت باید از جلوه‌های محیطی (ظاهر مکان ورزشی) تا بهره‌وری و نگهداری مؤثر آن را مورد توجه و تأکید قرار داد. در طرح ساخت اماکن ورزشی و اماکن عمومی ملاحظات خاصی وجود دارد. اماکن ورزشی به هر مکان محصور با حصار طبیعی یا مصنوعی گفته می‌شود که در آن ورزش انجام می‌شود اما اماکن عمومی^۱ مفهومی گسترده‌تر از اماکن ورزشی و شامل هر نوع مکان ورزشی، تفریحی یا حتی غیر تفریحی است که گروه‌های بزرگی از افراد می‌توانند در آن تجمع کنند. برای نمونه استادیوم‌ها، تئاترها و مراکز گردهمایی از جمله اماکن عمومی هستند (فرد، ۱۳۸۸)

از دوران باستان تا به امروز، اماکن ورزشی با کاربری‌های خاص خود، نقاط برجسته و محوری بسیاری از فرهنگ‌ها بوده‌اند. در مجموع روند تاریخی تحولات کاربری اماکن و رویدادهای ورزشی در آنها نشان می‌دهد که ابتدا اماکن با هدف سرگرمی، دینی و سیاسی و سپس توسعه صنعت سرگرمی همراه با اهداف اقتصادی و سیاسی شکل گرفته‌اند. جدول ۷-۱. مروری کلی بر تحولات تاریخی کاربری اماکن و برگزاری رویدادهای ورزشی در آنها دارد.

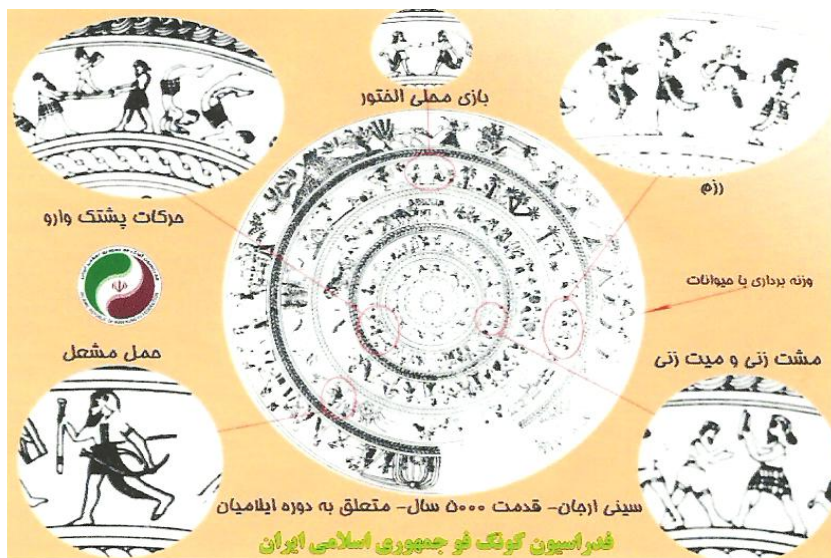
جدول ۷-۱. تحولات تاریخی کاربری اماکن و برگزاری رویدادهای ورزشی در آنها

ر	دوره	توضیحات
۱	ایران باستان	اماکن ورزش درباری (مراسمات تاج‌گزاری و شاهنشاهی): سینی ارجان (تصویر ۱-۱)
۲	یونان باستان	اماکن ورزش مذهبی (مسابقات المپیک باستان برای خدای خدایان): المپیا و ورزشگاه‌های المپیک باستان
۳	رم باستان	اماکن ورزش درباری و سرگرمی (کولیزیوم و سیرکوس ماگزیموس)
۴	قرون وسطی	رواج برخی رشته‌های گروهی مانند فوتبال و وجهه دینی دادن به ورزش
۵	دوره معاصر	رونق ورزش و اماکن با تأکید بر صنعت سرگرمی

تحولات اماکن ورزشی بزرگ، همان مسیر صنعتی شدن جوامع را دنبال می‌کند و به مرور رویکردی تجاری پیدا کرده است. ابتدا اماکن ورزشی، محلی برای آداب تشریفات درباری یا مذهبی بودند، مانند یونان باستان که مراسم را با هدف تشریفات دینی و مذهبی و پرستش خدای خدایان یا زئوس برگزار می‌کرد.

البته برخی رشته‌های خاص مانند ورزش زورخانه‌ای نیز از سال‌های دور و در ایران باستان با رویکرد و تشریفات مذهبی عجین بوده و تا به اکنون نیز ادامه دارد. در معماری این ورزش و آداب اجرای آن می‌توان انواع نمادهای مذهبی ایرانی - اسلامی را دید.

در مجموع در دوران باستان رشته‌های ورزشی محدودی وجود داشت و بنابراین، سازه‌های ورزشی براساس ایجاد زمینه برگزاری این رشته‌های محدود طراحی می‌شد. از رشته‌های ورزشی رایج در عهد باستان می‌توان به کشتی، بوکس، دو و میدانی و اسب دوانی اشاره کرد. در آثار به دست آمده از عهد باستان، ورزشگاه‌هایی با گنجایش چند هزار تماشاگر به چشم می‌خورد که این خود نشان از رونق رویدادها و سرمایه‌گذاری حکومت‌ها در دوران باستان در این امر می‌باشد. از جمله این موارد می‌توان به اماکن المپیک اشاره کرد. البته لازم به توضیح است که برخی از مستندات از جمله سینی معروف ارجان، گمانه‌هایی مبنی بر وجود ریشه المپیک در ایران را ایجاد کرده است. قدمت سینی ارجان به حدود ۵۰۰۰ سال قبل می‌رسد و در جنوب ایران (بهبهان فعلی) کشف شده است (تصویر ۱-۱). این نگاره برگزاری مسابقات مختلف ورزشی و رزمی از جمله حرکات شبه ژیمناستیک، نوعی کشتی، وزنه‌برداری با حیوانات، تمرینات رزمی (میت زنی)، ورزشی شبیه به هاکی و مواردی دیگر مثل حمل مشعل و همراهی موسیقی با ورزش در آن دوره را نشان می‌دهد. حال این پرسش مطرح می‌شود که آیا برگزاری مسابقات المپیک در یونان، با تاریخی با فاصله حدود ۳۰۰۰ سال بعد از این دوره از مراسم و مسابقات ورزشی، نشان‌دهنده نوعی الگوبرداری و اقتباس از ایرانیان نبوده است؟ (قاسمی، کشکر، ۱۳۹۱).

شکل ۱-۱. سینی ارجان مربوط به حدود ۵۰۰۰ سال پیش

یکی دیگر از آثار مستند در این رابطه، "جام طلایی حسنلو" مربوط به ۳۵۰۰ سال قبل است که در منطقه نقده کنونی به دست آمده است. صحنه‌های مسابقات ورزشی از جمله اربابه‌رانی و به ویژه یک مسابقه مشت‌زنی با دستکش و چهارخانه بازی‌ای مثل شطرنج، از قدیمی‌ترین آثار تاریخی ورزش هستند که بر روی نگاره‌های این جام مشهود است (تصویر ۱-۲). (قاسمی، کشکر، ۱۳۹۱)

شکل ۲-۱. جام حسنلوی کشف شده در نقده (شهری واقع در آذربایجان غربی)

کمی جلوتر و در زمان هخامنشیان به معابد و مدارس "الوی تر" برمی‌خوریم. در این مکان‌ها، آموزش‌های ورزشی و رزمی و علمی و امثال آن در رده‌های سنی مختلف انجام می‌شده است. از جمله رشته‌هایی که در این مدارس آموزش داده می‌شدند عبارت بودند از: سوارکاری، شنا، شکار، رزم تن به تن و زندگی در شرایط سخت (خدادادیان، ۱۳۷۸).

۱-۵ انواع کاربری اماکن ورزشی براساس ساختارهای اجتماعی ورزش

الف) اماکن ورزشی سازمان‌های تربیتی (پرورشی): منظور اماکن ورزشی وابسته به مدارس و دانشگاه‌ها هستند. در اغلب کشورهای پیشرفته، بهترین اماکن به نظام‌های آموزشی به‌ویژه دانشگاه‌ها اختصاص دارند. این امر را می‌توان در میزبانان رویدادهای بزرگ ملاحظه کرد که بسیاری از مسابقات آنها در مجموعه‌های دانشگاهی برگزار می‌شود.

در ایالات متحده آمریکا حدود ۹۲۰۰۰ مدرسه عمومی وجود دارد که تقریباً هر مدرسه دارای اتاق‌های چندمنظوره، سالن ورزشی یا زمین بازی است (فرد، ۱۳۸۸)

ب) اماکن ورزشی همگانی - تفریحی: اماکنی که اغلب جنبه اماکن عمومی هم دارند و زمینه تجمع گروهی با هدف تفریح و ورزش‌های همگانی را فراهم می‌کنند. برای نمونه می‌توان به جاده‌های تندرستی یا دوچرخه سواری در پارک‌ها اشاره کرد. پارک‌ها و مجتمع‌های تفریحی متعددی وجود دارند که اغلب دارای چندین زمین و اماکن ورزشی هستند. انواع مختلف ورزش‌های تفریحی، سبب تغییر اماکن ورزشی شده‌اند. برای نمونه پارک‌های اسکیت زیادی برای سرگرم کردن کودکان احداث شده‌اند. یا پل‌ها یا سازه‌هایی برای پرش از ارتفاع (بانجی جامپینگ) مورد استفاده قرار می‌گیرند و یا دیواره‌های برخی ساختمان‌ها به فرصتی برای تجربه صخره‌نوردی و صعود تبدیل شده‌اند.

ج) اماکن ورزش قهرمانی و حرفه‌ای: ورزشگاه‌های استاندارد برای برگزاری رویدادهای مختلف ورزشی از این دست هستند. برای نمونه ورزشگاه آزادی تهران که برای برگزاری بازی‌های آسیایی ۱۹۷۴ و یا لانه پرنده پکن که برای بازی‌های المپیک ۲۰۰۸ پکن ساخته شد.

دوره‌های تحولی ساخت این نوع اماکن براساس ساختارهای اجتماعی نیز درخور توجه است. بازسازی و ساخت اماکن ورزشی با بازی‌های المپیک شدت گرفت. یونانی‌ها برای اولین بار در المپیک نوین در ۱۸۹۶ استادیومی را با گنجایش ۶۶۰۰۰ نفر ساختند. ورزش دانشگاهی نیز به پیشرفت اماکن ورزشی در کشورهای پیشرفته کمک کرد. و از اوایل سال‌های ۱۹۱۰ دانشگاه‌ها شروع به ساخت اماکن ورزشی بزرگ کردند. با وجودی که اماکن دانشگاهی به‌طور نسبی در مقابل به‌روزرسانی‌ها کمتر تغییر کردند، اما اماکن ورزش حرفه‌ای به‌طور چشمگیری تغییر کرده‌اند. در دهه ۱۹۶۰ رویکرد جدیدی برای ساخت اماکن چندمنظوره جهت صرفه‌جویی اقتصادی مشاهده شد. اما در دهه ۱۹۹۰ گرایش به ساخت استادیوم‌های تک منظوره صمیمی و خودمانی‌تر و همچنین میدانی بزرگ با صندلی‌های مرفه‌تر به وجود آمد. این گونه تحولات را می‌توان متأثر از دوره‌های شکوفایی اقتصادی، روندهای جدید بازاریابی، رویدادهای ویژه‌ای چون بازی‌های جهانی و المپیک و تغییرات فناوری از قبیل سقف‌های متحرک دانست (فرد، ۱۳۸۸)

۱-۶ کاربری اماکن ورزشی دولتی و خصوصی

در طول سال‌های اخیر، حرکت به سمت ساخت اماکن خصوصی افزایش یافته است. در خلال دهه ۱۹۹۰ که مصادف با شکوفایی اقتصادی امریکا بود، اماکن ورزشی دولتی زیادی ساخته شد. اما با شروع مشکلات اقتصادی در سال‌های ۲۰۰۰، نهادهای دولتی نتوانستند نیازهای مالی خود را برآورده کنند. بنابراین روند خصوصی‌سازی این اماکن قوت گرفت.

افرادی که به شکل خصوصی به سرمایه‌گذاری و مدیریت در اماکن ورزشی می‌پردازند، اغلب این کار را با هدف سودآوری انجام می‌دهند. لذا اماکن خصوصی در مقایسه با اماکنی که تحت مالکیت دولت قرار دارند (که تمرکز بر خدمات‌رسانی است و نه سوددهی) رفاه را به میزان کمتری مدنظر قرار می‌دهند. هر سرمایه‌گذاری در اماکن خصوصی برای سود بیشتر است و به همین دلیل اماکن خصوصی و دولتی باهم تفاوت اساسی دارند.

۷-۱ کاربری اماکن ورزشی و فضاهای شهری

یک جنبه مهم در ارتقای سطح کمی و کیفی زندگی شهری و عملکردهای ورزشی، وجود امکانات و زیرساخت‌های ورزشی توسعه‌یافته است. سیاست‌های توسعه امکانات ورزشی باید مبتنی بر تجربیات قبلی، شناسایی و پیش‌بینی نیازهای آتی باشد (سازمان تربیت‌بدنی، ۱۳۸۳: ۱۲).

امروزه بحث‌ها و مطالعات جدی در مدیریت‌های شهری و ورزشی دال بر اینکه اماکن ورزشی کجا، چگونه و با چه ویژگی‌هایی ساخته شود، وجود دارد. به همین منظور رویکردهای نوینی در هر یک از مراحل چهارگانه مربوط به مدیریت اماکن ورزشی یعنی برنامه‌ریزی برای تأسیس، طراحی، ساخت و بهره‌وری پدید آمده است.

از جمله این رویکردها می‌توان به این موارد اشاره کرد:

- تلاش برای زیباسازی فضای شهری
- امکان توسعه ورزش عمومی و بالا بردن زمینه بهره‌وری و بهره‌برداری از طریق امکان استفاده حداکثری مردم
- کمک به رونق اقتصادی و اجتماعی شهر
- کمک به سالم‌سازی شهروندان
- کمک به جذب گردشگر
- کمک به آموزش‌های رفتار شهروندی
- کاهش بزه‌کاری و جرم و جنایت

در این رابطه در نخستین گام، یعنی تشکیل کمیته برنامه‌ریزی، اعضای مؤثر و فعال با پوشش اهداف یاد شده به کمیته برنامه‌ریزی دعوت می‌شوند تا در طراحی، ساخت و در نهایت بهره‌برداری، اهداف مورد اشاره در حداکثر ممکن پوشش داده شوند.

امروزه فضاهای ورزشی در سطح کشور، شهر یا سازمان‌ها با شاخص‌های نسبت فضا به افراد تعیین می‌شود. در برخی کشورها این شاخص در حدود ۳ متر مربع گزارش شده است و در ایران نیز برنامه توسعه پنجم دستیابی به سرانه ۱,۲ مترمربع را تا پایان برنامه در دستور کار خود قرار داده است. این در حالی است که برخی کشورها مانند چین با سرانه‌هایی پایین از اماکن ورزشی اما نتایج بالایی در سطح مشارکت و قهرمانی در ورزش را نشان می‌دهند که این خود در مدیریت اماکن، مفاهیم مهم‌تری

چون بهره‌وری را برجسته می‌نماید.

ورزش‌های همگانی یا مردمی را می‌توان در هر جایی بازی کرد و از فضاهای موجود شهری برای آنها استفاده می‌شود. اما این کافی نیست و نیاز به روش‌های نوین و مؤثر برای جذاب‌تر ساختن مراکز ورزشی در مدارس، باشگاه‌ها و مراکز تندرستی وجود دارد. هر قدر رشته‌های ورزشی بیشتری از شکل بازی‌های مردمی و همگانی به بازی‌های قهرمانی و رسمی تغییر شکل داده است، اماکن ورزشی به صورت نمایشگاهی برای ارائه نمایش درآمده است (اشتوت باخ و اولریش، ۱۳۸۸: ۱۶).

خلاصه

امکانات و زیرساخت‌های ورزشی به فضاها و کلیه عوامل تأسیساتی، خدماتی - رفاهی و بهداشتی گفته می‌شود که اجرای فعالیت‌های ورزشی را در سطح آموزش، تمرین و رقابت تسهیل می‌کنند. امکانات و زیرساخت‌های ورزشی به دو دسته فضاهای ورزشی و تأسیسات پشتیبانی تقسیم می‌شود. منظور از فضاهای ورزشی، مکان‌هایی است که برای انجام فعالیت‌های ورزشی مختلف احداث می‌شوند. این فضاها شامل مکان‌های ورزشی سرپوشیده و روباز هستند. فضاها و تأسیسات پشتیبانی نیز به تمام فضاها و امکاناتی گفته می‌شود که اجرای فعالیت‌های ورزشی را پشتیبانی و تسهیل می‌کند. نیازهای گسترده به توسعه امکانات و زیرساخت‌های ورزشی باعث شده است تا سؤالات اساسی در رابطه با "چرا بسازیم؟ چگونه بسازیم؟ کجا بسازیم؟ چه طور اصولی و بهره‌ورانه بسازیم؟ چگونه بهره‌ورانه استفاده و نگهداری کنیم؟" مطرح می‌گردد. پاسخ به این سؤالات به ترتیب با طرح توجیه ساخت، طرح ساخت (نقشه‌ها)، احداث، کاربری و نگهداری، محتوای درس و حوزه‌ای تخصصی به نام مدیریت اماکن ورزشی است.

برای داشتن طرح توجیه ساخت به شکل مناسب باید با ابعاد کلی لزوم ساخت اماکن ورزشی آشنا شد. پیش از هر چیز باید به این نکته توجه کنیم که ساخت اماکن ورزشی با چه نوع کاربری، صورت می‌گیرد. برخی از مهم‌ترین کاربری‌های اماکن ورزشی را می‌توان به طور خلاصه آموزشی، تفریحی و رقابتی در نظر گرفت. برای توجیه مناسب به منظور ساخت اماکن ورزشی، به خصوص در مناطق

شهری، باید کیفیت و کمیت توزیع امکانات مختلف بررسی شود. طرح توجیهی برای هر یک از انواع سازمان‌هایی که قصد تأسیس اماکن ورزشی را داشته باشند، از ابعاد خاص خود برخوردار است. برای نمونه اغلب ورزشگاه‌های ملی و بزرگ توسط سازمان‌های دولتی یا عمومی و باشگاه‌های حرفه‌ای ورزشی توسط بخش خصوصی و بیشتر انتفاعی تأسیس می‌شود.

برای تدوین نقشه‌ها و برنامه‌های مناسب، می‌بایست تعداد و انواع برنامه‌های قابل اجرا در فضای اماکن و کاربری‌های انتخاب شده، مورد توجه قرار گیرد. باید بررسی کرد که کدام فعالیت‌های آموزشی، تفریحی و رقابتی مورد نیاز است. در طول سال‌های اخیر، حرکت به سمت ساخت اماکن خصوصی افزایش یافته است.

یک جنبه مهم در ارتقای سطح کمی و کیفی زندگی شهری و عملکردهای ورزشی، وجود امکانات و زیرساخت‌های ورزشی توسعه یافته است. سیاست‌های توسعه امکانات ورزشی باید مبتنی بر تجربیات قبلی، شناسایی و پیش‌بینی نیازهای آتی باشد.

فعالیت‌هایی برای یادگیری

- فهرستی از اماکن ورزشی شهر خود تهیه کنید. حال بررسی کنید که هر یک از آنها چه نوع وابستگی (دولتی یا خصوصی) دارند؟ چه کاربری‌هایی دارند؟ چند مورد روباز و چند مورد سرپوشیده هستند؟
- مصاحبه‌ای را با چند مدیر اماکن و باشگاه ورزشی انجام دهید. از آنها در رابطه با محتوای تخصص مدیریت اماکن ورزشی براساس محورهای این کتاب سؤال کرده و دیدگاه آنها را سؤال نمایید. از آنها بپرسید که چه دوره تخصصی یا تجربی را برای مدیریت باشگاه یا اماکن ورزشی گذرانده‌اند. از آنها بپرسید اگر در طراحی و ساخت مکان مشابهی از آنها نظرخواهی شود، چه تغییراتی را در دستور کار قرار خواهند داد.
- به کمک یک پرسشنامه ویژگی‌های عمومی، وضعیت مدیران اماکن و باشگاهی منطقه خود را از نظر تحصیلات، سن، جنس، تجربه، سابقه ورزشی و ... مورد بررسی قرار دهید.